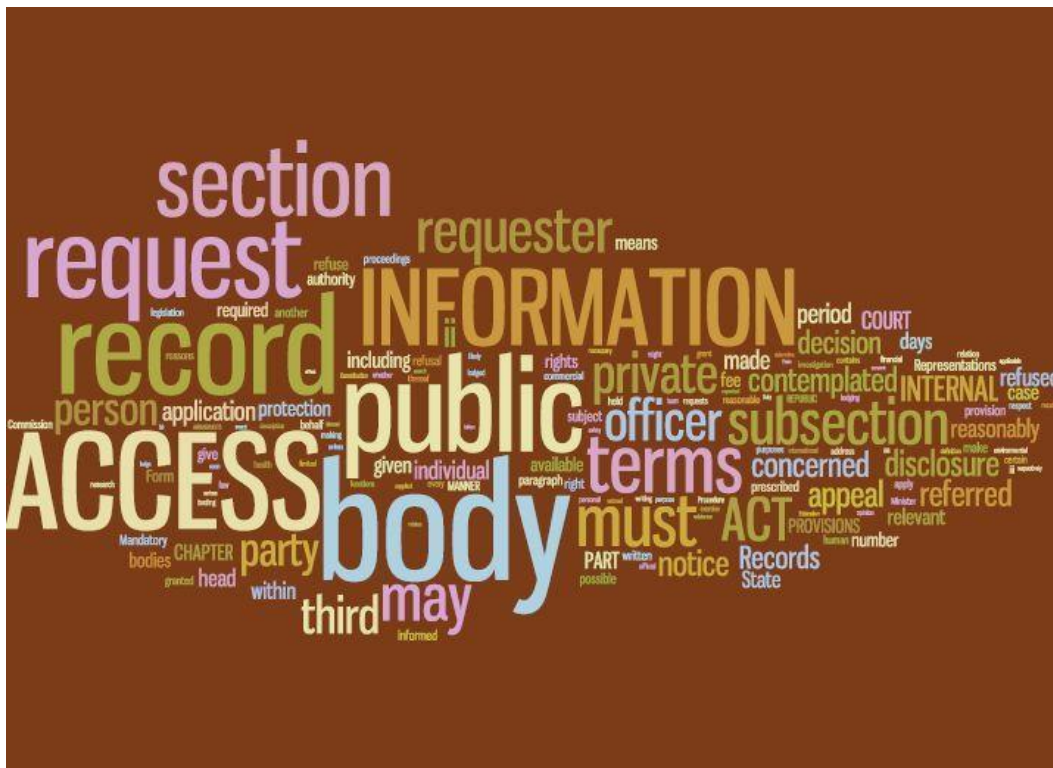




cooperative governance

Department:  
Cooperative Governance  
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

# MANYUWAĽA WA MULAYO WA PROMOTION OF ACCESS TO INFORMATION ACT: MANYUWAĽA WA KHETHEKANYO YA 14



Khwiņiso ya nomboro 1.0, 2.0, 3.0, 4.0

Riferentsi ya nomboro ya 8/1/1/1/1

Datumu ye ya fhedzwa ngayo Tḥafamuhwe 2012, Wo khwiḥiswa nga 2013, Wo khwiḥiswa nga 2016, Wo khwiḥiswa nga 2020

## ZWI RE NGOMU

1. MARANGAPHANḐA.....	3
2. NDIVHO.....	5
3. ZWI SA KATELWI.....	5
4. MISHUMO YA MUHASHO.....	5
Bono ḷa Muhasho.....	5
Zwe Muhasho wa rumelwa zwone.....	5
Zwine Muhasho wa tenda zwone.....	6
Zwipikwa zwa Siḥiratedzhi zwa Muhasho .....	6
Tshivhumbeo tsha tshiimiswa tsha ḷevheḷe ya Nḥa .....	6
5. ZWIDODOMBEDZWA ZWA VHUKWAMANI .....	8
5.1 Muofisiri wa Nḍivhiso .....	8
5.2 Muthusa-Muofisiri wa Nḍivhiso (Ḥoho ya zwa Vhudavhidzani).....	8
5.2 Aḍiresi.....	8
6. KHETHEKANYO YA 10 YA TSUMBANḐILA NGA HA KUSHUMISELE KWA MULAYO.....	9
7. U SWIKELELA REKHODO DZO FARWAHO NGA MUHASHO .....	9
7.1 Khethekanyo dza rekhodo dzo farwaho nga Muhasho.....	9
7.2 Nyandadzo dzi re hone .....	11
7.3 Khethekanyo dza rekhodo dzine dza sokou ḍiwanalela nga dzoḥe kha Muhasho ..	11
8. KUI TELE KWA U HUMBELA .....	12
8.1 Kuitele .....	12

8.2	Masheleni.....	15
8.2.1	Masheleni malugana na zwiimiswa zwa muvhuso .....	16
8.2.2	U vhofohololwa na u lavhelesa ndivho dza khethekanyo ya 22(8).....	17
9.	U TENDA KHUMBELO / U HANA KHUMBELO .....	19
9.1	U haniwa ha khumbelo .....	19
9.2	Aphihi .....	21
10.	Ṭhumetshedzo .....	22
	FOMO YA A .....	23
	FOMO YA B .....	27
	FOMO YA D .....	29

## 1. MARANGAPHANDA

Mulayo wa, 1996 (Mulayo wa Nomboro ya. 108 wa 1996) wa Ndayotewa ya Riphabuḽiki ya Afrika Tshipembe, khethekanyo ya 32 i bula uri muthu muḽwe na muḽwe u na ppanelo ya swikelela nḽivhiso yo vhlungwaho nga Muvhuso kana muḽwe muthu muḽwe na muḽwe tenda nḽivhiso i tshi khou ṭoḽelwa u shumisa na u tsireledza ppanelo. Mulayo u ya phanda wa bula uri mulayosinwa wa lushaka u tea u itwa u itela uri hu shumiswe ino ppanelo.

Mulayo wa *Promotion of Access to Information Act, 2000 (Act No. 2 of 2000)* u tshi khou vhidzwa upfi “Mulayo” u ita uri ppanelo ya ndayotewa i shume kha u swikelelwa ha nḽivhiso yo farwaho nga tshiimiswa tsha muvhuso tshinwe na tshinwe kana tshiimiswa tsha phuraivethe tshinwe na tshinwe nahone i tshi khou ṭoḽelwa u shumisa kana u tsireledza ppanelo. Mulayo u fha zwidombedzwa nga ha maitete ane a tea u tevhelwa musi hu tshi itwa iyo khumbelo ya nḽivhiso yo farwaho nga tshiimiswa tsha muvhuso kana tshiimiswa tsha phuraivethe.

Khethekanyo ya 9 ya Mulayo, i dzhiela n̄tha uri iyo ppanelo ya u swikelela nḽivhiso i tea u tevhela phungudzelo dzine dza pfala dzine dza katela dzi tevhelaho hone dzi sa gumi kha dzi tevhelaho fhedzi:

- Tsireledzo ya tshidzumbe i pfadzaho;
- Tshidzumbe kha zwi kwamaho vhubindudzi; na

- Kuvhusele kwavhudi.

Khethekanyo ya 14 ya Mulayo i kombetshedza uri zwiimiswa zwa muvhuso zwi dzudzanye manyuwaḽa une wa ḽo thusa muthu uri a kone u wana nḽivhiso ine yo fariwa kana u vhulungwa nga tshiimiswa tsha muvhuso. Mulayo u buletshedza ḽhoḽea dzine manyuwaḽa wa tea u dzi tevhedza.

Ndivho ya manyuwaḽa ndi u vhudza muthu nga ha kuwanele kwa rekhodo dzo farwaho nga Muhasho wa zwa Mavhusele na Tshumisano, afha u tshi vhidzwa upfi “Muhasho” u itaho uri khethekanyo ya 14 ya Mulayo i shume.

## 2. NDIVHO

Manyuwaḷa uyu u itelwa u sumbedza muhumbeli, ane a khou shumisa “Mulayo”, zwidodombedzwa zwa vhukwamani na maitete a u wana ndivhiso yeneyo i re kha Muhasho.

Manyuwaḷa u dovha hafhu wa lingedza u fha muhumbeli manweledzo a tshivhumbeo, mishumo, tshumelo na indekisi zwa ndivhiso ya Muhasho u itela uri muhumbeli a kone u divha vuhone ha ndivhiso ine ya vha hone.

Manyuwaḷa u sumbedza-vho na dzifomo na masheleni o teaho ane a badelwa nga muhumbeli.

## 3. ZWI SA KATELWI

Manyuwaḷa uyu u ita mbetshelo nga ha rekhodo dzi re hone kha Muhasho fhedzi hu si rekhodo dzi re hone kha mazhendedzi a uyu Muhasho kana zwiimiswa zwi re fhasi ha wonoyu muhasho. Muhumbeli muḽwe na muḽwe u tea u livhiswa kha Muofisiri wa Ndivhiso wa itsho tshiimiswa.

## 4. MISHUMO YA MUHASHO

### **Bono ḷa Muhasho**

Sisiḽeme ya kuvhusele kwavhuḽi ya maimo a nḽha nahone ine ya fhindula nahone yo ḽanganelanaho, hu tshi katelwa zwitshavha, hu tshi itelwa mvelaphanḽa yo dzingindelaho nahone na nyisedzo ya tshumelo yo khwiḽiswaho.

### **Zwe Muhasho wa rumelwa zwone**

Ro rumiwa uri ri leludze kha zwa mavhusele a tshumisano na u thusa kha masia oḽhe a muvhuso, u alusa zwa sialala na u thusa zwiimiswa nga kha u:

- Bveledza mbekanyamaitete na milayosiḽwa hu u itela u alusa ḽhanganelano kha mbekanyamushumo dza muvhuso dza mvelaphanḽa na nyisedzo ya tshumelo;
- Dzhenelela nga ndḽla ya siḽiratedzhi, u tikedza na vhuḽama ha tshumisano u itela u leludza kha zwa u shumisa mbekanyamaitete kha Mavundu na Muvhuso Wapo.

- Ita ndila dzine dza konisa zwitshavha uri zwi dzhenelele kha mavhusele.

### **Zwine Muhasho wa tenda zwone**

Zwine ra tenda zwone zwo d̄isendeka kha *Batho Pele Principles* (Milayo ya Vhathu Phanda) ya Tshumelo ya Muvhuso ya Afrika Tshipembe na uri zwo khetheaho zwine Muhasho wa sedzesa khazwo ndi zwi tevhelaho:

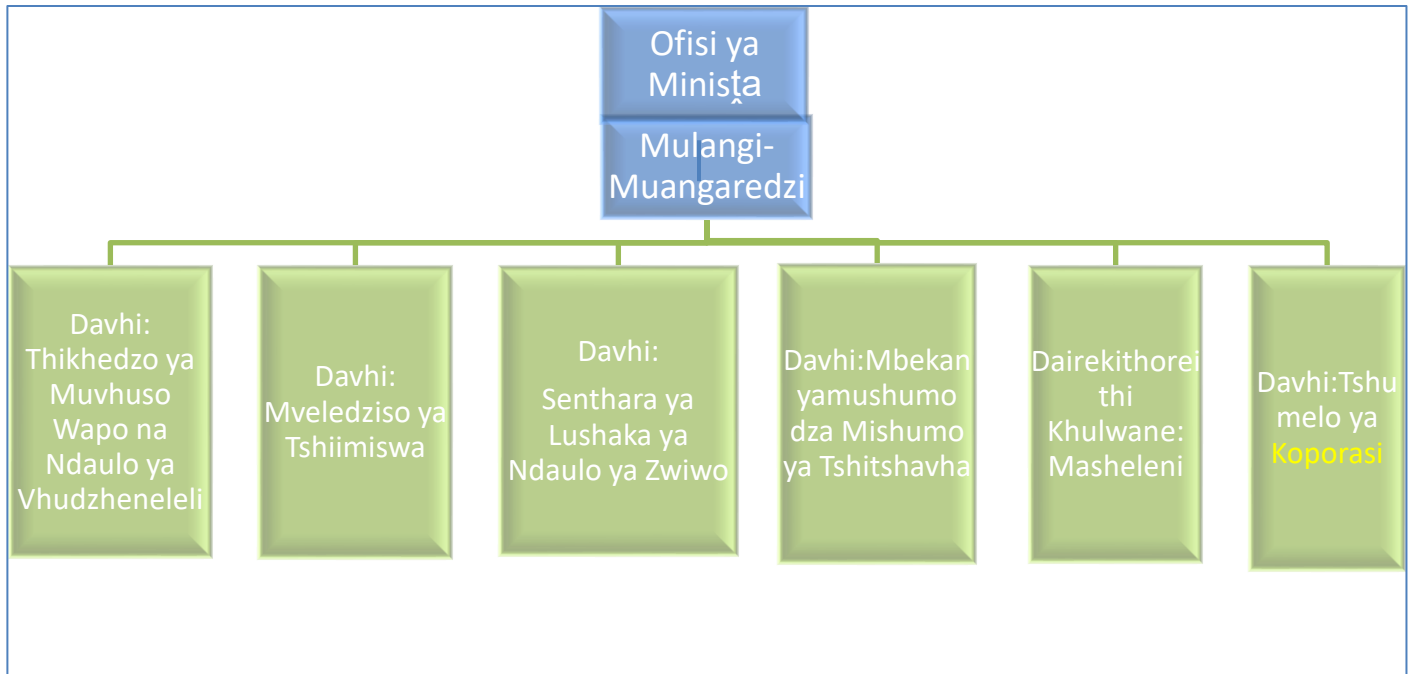
- U vha phrofeshinaḷa;
- Ndila ya u tou shumesa;
- U ṭamana na tshumisano ya vhathu vhanzhi
- Tshumelo yavhuḷisa

### **Zwipikwa zwa Siṭiratedzhi zwa Muhasho**

Muhasho wo ṭangedza zwipikwa zwa siṭiratedzhi zwiṭanu zwi tevhelaho:

1. U dzhenelela kha u fhaṭa mvelaphanda yavhuḷi, ine ya thusa nahone ya kona u fhindula kha Muvhuso Wapo, Muvhuso wa Vundu na Muvhuso wa Lushaka;
2. U khwaḷhisa Vhuḷifhinduleli na Muvhuso wo Kunaho
3. U endedza Nyisedzo ya Tshumelo na u tikedza vha songo tsireledzeaho
4. U Kokomedza Mvelaphanda ya Vhuṭama, Vhuṭumani ha Matshilisano na u vhea fhethu huthihi tshitshavha
5. U khwaṭhisa vhukoni ha Muhasho na kushumele zwi tshi ḍa kha u shuma mushumo

### **Tshivhumbeo tsha tshiimiswa tsha ḷevhele ya Nṭha**



**Zwipikwa zwa Muhasho zwine zwa shuŵa u ya nga mbekanyamushumo dzi tevhelaho:**

<b>Mishumo</b>	<b>Thoololo</b>
<b>Thikhedzo ya Muvhuso na Ndaulo ya Vhudzheneleli</b>	U konanya na u tshimbidza mishumo mihulwane ya Muhasho na Muvhuso u itela uri hu vhe na tshanduko.
<b>Mulayosiŵa na Mbekanyamaitele</b>	U sengulusa, u bveledzisa mbekanyamaitele hu tshi itelwa u tshimbidza tshanduko kha Muvhuso Wapo na kha sisiteme ya u puŵana na Mavhusele a re na Tshumisano nga vhuphara.
<b>Mveledziso ya Tshiimiswa</b>	U fhaŵa vhudzingindeli ha tshiimiswa kha sisiteme ya muvhuso wapo nga kha sisiteme ya mveledziso, u fhaŵa vhukoni na ndaulo ya mbuelo.
<b>Senthara ya Lushaka ya Ndaulo ya Zwiwo</b>	U alusa sisiteme yo konanywaho nahone yo ŵanganelanaho ya u thivhela zwiwo, u fhungudza na u langa mulingo.
<b>Mbekanyamushumo ya Mushumo wa Tshitshavha</b>	U langa mbetshelo ya zwikhala zwa mishumo kha mimasipala yoŵhe u itela uri hu vhe na mvelaphanda ya tshitshavha.
<b>Masheleni</b>	U langa mbetshelo ya tshumelo dza u langa masheleni uri dzi dzule dzi tshi tevhedza milayosiŵa yo tewaho.

<b>Tshumelo dza Koporasi</b>	U langa thasululo dza koporasi dzo thomiwaho nahone dzo t̄anganelanaho u itela u konisa Muhasho uri u swikelele zwipikwa zwa mushumo na zwa sīiratedzhi
------------------------------	--

### Tshumelo dzine dza n̄tshedzwa nga Muhasho:

Khetheknayo inwe na inwe ya muhasho i na pułane dza tshifinga tsha vhukati ine pułane iyi i sumbedza u dzhenelela ha iyo khethekanyo kha u swikelela zwipikwa zwa Muhasho. Aya mañwalwa o dodombedzwaho a zwīiratedzhi a a wanana musi o tou humbelwa.

## 5. ZWIDODOMBEDZWA ZWA VHUKWAMANI

### 5.1 Muofisiri wa N̄divhiso

MULANGI-MUANGAREDZI	LUṬINGO	FAKISI	IMEIṬI
Ms Avril Williamson	(012) 334 0518	086 558 0479	<a href="mailto:Avrilw@cogta.gov.za">Avrilw@cogta.gov.za</a>

### 5.2 Vhaofisi-Vhathusi vha N̄divhiso

Vhaofisi-Vhathusi	PHONE	FAX	EMAIL
Mr Themba Fosi	(012) 334 0800	086 558 0479	<a href="mailto:ThembaF@cogta.gov.za">ThembaF@cogta.gov.za</a>
Ms Thinavhuyo Skosana	(012) 334 4883	086 558 0479	<a href="mailto:ThinavhuyoN@cogta.gov.za">ThinavhuyoN@cogta.gov.za</a>
Ms Manahano Mokone	(012) 336 5813	086 558 0479	<a href="mailto:ManahanoM@cogta.gov.za">ManahanoM@cogta.gov.za</a>
Dr Mmaphaka Tau	(012) 334 4602	086 558 0479	<a href="mailto:MmaphakaT@ndmc.gov.za">MmaphakaT@ndmc.gov.za</a>

### 5.2 Dziadiresi

AḌIRESI YA POSONI	AḌIRESI YA FHETHU HA VHUDZULO	WEBUSAITHI
<i>The Information Officer Department Cooperative Governance Private Bag x 804 PRETORIA 0001</i>	<i>The Information Officer Department Cooperative Governance 87 Hamilton Street Arcadia PRETORIA</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>



## 6. KHETHEKANYO YA 10 YA TSUMBANDILA NGA HA KUSHUMISELE KWA MULAYO

Khethekanyo ya 10 ya Mulayo i hwesa mushumo Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu uri i “dzudzanye” tsumbandila nga nyambo dzothe dza tshiofisi ine tsumbandila iyo i vha yo faredza ndivhiso nga ha iyo tsumbandila, i nga ndila ine ya pfesesea, nahone nga ndila ine ya todwa nga muthu ane a tama u shumisa pfanelo yo bulwaho kha Mulayo. Iyi Tsumbandila i tea u anadzwa nga dzi 15 Thangule 2003. Nga kha ndangulo, Ministra wa Muhasho wa Vhulamukanyi o engedzela Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu tshifhinga tsha u dzudzanya Tsumbandila u swika dzi 31 Thangule 2004.

Mbudziso dzothe malugana na tsumbandila dzi livhiswe kha:

*The South African Human Rights Commission,  
At PAIA Unit (The Research and Documentation Department).*

Private Bag X2700, HOUGHTON, 2041;

Nomboro ya lutingo: 011 484 8300;

Nomboro ya fakisi: 011 484 1360

Webusaiti: [www.sahrc.org.za](http://www.sahrc.org.za)

Adiri ya imeili: [paia@sahrc.org.za](mailto:paia@sahrc.org.za)

## 7. U SWIKELELA REKHODO DZO FARWAHO NGA MUHASHO

### 7.1 Khethekanyo dza rekhodo dzo farwaho nga Muhasho

#### 1. Ndaulo ya Khethekanyo

Ino khethekanyo zwiuluwanesa i shumana na ndivhiso ine ya kwama zwa ndaulo na manwalwa a ngomu kha Muhasho na khethekanyo dza wone Muhasho. Lushaka lwa ndivhiso yo katelwaho kha ino khethekanyo ndi dzipulane dza vhubindudzi na tsumbamasheleni o shumiswaho kha khethekanyo na mivhigo nga ha mashumele, maitete, na mbekanyamaitete dza ngomu kha Muhasho.

#### 2. Vhafaramikovhe na Ndaulo kha zwa Vhukwamani

Ndivhiso ya ndaulo kha zwa vhukwamani hu katelwa ndivhiso nga ha vhafaramikovhe vhothe na khasitma na zwi kwamaho vhushaka vhune Muhasho wa vha naho na vhafaramikovhe na vhothe. Khumbelo, tshiimo tsha khumbelo na mbilaelo dzi bvaho

kha vhafaramikovhe kana khasitama dzi do vhulungwa sa tshipiḁa tsha ndivhiso ya vhukwamani.

3. Ndaulo ya Zwiko zwa Vhathu na Masheneli

Izwi zwi katela ndivhiso ya masheleni a Muhasho u tou fana na migaganyagwama, masheleni e a shumiswa malugana na musi ho sedzwa migaganyagwama, na tshiimo tsha masheleni a kwamaho malamba o itelwaho mugaganyagwama. Ino ndivhiso i kwama mishumo ya u renga na miholo. Ndivhiso ya zwiko zwa vhathu i kwama miholo, livi, vhukoni na puḁane dza mveledziso, khathihi na zwipikwa zwa vhathu na mashumele avho.

4. Vhukoni na vha rengiselaho Muhasho

Ino khethekanyo i katela ndivhiso nga ha vhukoni zwa vha rengiselaho Muhasho na tshumelo kha wone Muhasho khathihi na zwi kwamanaho na tshiimo tsha u Maanḁafhadza Vharema kha zwa Vhubindudzi u tou fana na madzangano kana vhathu. Ino ndivhiso i vhumba tshipiḁa tsha ndivhiso ya zwa u renga.

5. Mbekanyamushumo/Ndaulo ya Thandela

Ino ndivhiso i kwama mbekanyamushumo na thandela zwa Muhasho dzine dza fhambana zwi tshi ya nga mvelaphanḁa yo tou lambedzwaho, mbekanyamushumo ya zwine zwa itwa kha Muhasho. Izwi zwi katela vhupuḁani, mugaganyagwama, u lavhelesa, zwidodombedzwa zwa ndisedzo na mvelelo.

6. Zwa Mulayo na Ndangulo

Muhasho u laula milayo, ndangulo na mbekanyamaitele. Nga nḁha ha izwi, Muhasho`u na rekhodo dza zwa milandu i kwamaho mulayo ho sedzwa zwenezwi zwa mavhusele na tshumisano

7. Mbekanyamaitele

Hu na mbekanyamaitele dzo vhalaho dzi kwamaho muvhuso wapo une wa tshimbidza mishumo na u dzhenelela ha Muhasho. Idzi mbekanyamaitele dzi a ḁolwa nahone dzi a khwiḁiswa misi yoḁthe musi tshifhinga tsho swika nahone dza vhumba tshipiḁa tsha ndeme tsha mutheo kha ndivhiso ya ndangulo. Mbekanyamaitele dzi kwamaho mushumo dzi hone kha vhashumi vhoḁthe vha Muhasho nahone vha dzi wana kha *intranet*, u itela uri vha dzi ḁivhe vhone vhaḁe, vha ḁivhe na nga mashumele a khethekanyo dzoḁthe na nga tshanduko dzine dza nga vha na ḁhuḁhuwedzo kha mashumele avho a mushumo.

8. Mavhusele a Vundu

Ino khethekanyo ya rekhodo i kwama zwa u lavhelesa na u ḁola masheleni a mavhusele a zwiimiswa zwa vunduni na mishumo ya zwa masheleni khathihi na u lavhelesa na kha muvhuso wapo.

9. U Iwa na vhufhura na vhuḁa

Ino ndivhiso i kwama mbetshelo na thikhedzo ya ndaulo ya u lwa na vhufhura na vhuada kha vhafaramikovhe vha nga nnda.

#### 10. Mvelaphanda ya Ikonomi na Themamveledziso

Idzi rekhodo dzi kwama mvelaphanda na u tola Mutheo wa Ikonomi na u fha thikhedzo na u leludza mvelaphanda kha zwa Ikonomi Yapo. Izwi zwi katela rekhodo nga ha vhupulani na thikhedzo kha zwa mvelepnnda ya Ikonomi ya vundu na yapo.

#### 11. Ndaulo ya Zwiwo ya Lushaka

Iyi khethekanyo ya rekhodo i kwama vhupulani, mvelaphanda na u shumisa mitheo na ndaulo ya zwiwo zwa lushaka.

### 7.2 Nyandadzo dzi re hone

Mivhigo ya Nwaha
Milayo
Milayotibe
Mbekanyamaitele
Pulane dza Sitiratedzhi
Mutheo wa Sitiratedzhi wa Tshifhinga tsha Vhukati
Mutheo wa Mveledziso yo Tanganelanaho
Pulane ya u thoma u shumisa Mutheo wa Mveledziso yo Tanganelanaho
Mabambiri a Divhazwakale nga ha Mutheo wa Mveledziso yo Tanganelanaho
Linwalwa nga <i>Back to Basics Approach</i>
Mabambiri nga ha Samithi ya Muvhuso Wapo – <i>Back to Basics</i>

### 7.3 Khethekanyo dza rekhodo dzine dza sokou diwanalela nga dzothe kha

#### Muhasho

Ndivhiso yothe i hone kha webusaithi ya Muhasho ine ya vha: [www.cogta.gov.za](http://www.cogta.gov.za)

Ndivhiso i kha mutevhe wa *Fomo ya C* kha uyu manyuwala

## 8. KUI TELE KWA U HUMBELA

### 8.1 Kuitele

U itela uri hu shuñwe khumbelo u ya nga Mulayo wa ̄Thūthuwedzo ya u Swikelela N̄divhiso, maitele a tevhelaho a tea u shumiswa kha Muhasho:

#### ̄liga ̄la 1: Kuitele kwa khumbelo

Muthu ane a khou humbela n̄divhiso u tea u ̄dadza fomo (kha vha sedze ̄Thumetshedzo ya A) a i isa kha:

NGA POSO	NGA TSHANDA	NGA FAKISI
<i>The Information Officer Department Cooperative Governance Private Bag x 804 PRETORIA 0001</i>	<i>The Information Officer Department Cooperative Governance 87 Hamilton Street Arcadia PRETORIA</i>	<i>The Information Officer 086 558 0479</i>

Sa zwine zwa ̄todwa nga Mulayo, tshelede ine ya vha R35.00 i tea u fheletshedza khumbelo ya n̄divhiso arali khumbelo i sa bvi kha muthu. Iyi tshelede i badelwa nga tsheke, kheshe (arali yo tou iswa nga tshanda) kana ya tou diphosithiwa kha akhaunthu ya banngani ya wone Muhasho (khwathisedzo ya u diphositha iyo tshelede i tea u fheletshedza iyo fomo ya khumbelo):

*Bank: South African Reserve Bank*

*Account name: Cooperative Governance and Traditional Affairs*

*Account no: 00080332382*

*Branch code: 910145*

*Account type: Paymaster General Account*

Muthu ane a tea u kwamiwa: Josias Moloto

Imeili: [Josiasm@coqta.gov.za](mailto:Josiasm@coqta.gov.za)

Nomboro ya lutingo: 012 334 0909

#### ̄liga ̄la 2: Khwathisedzo na u ̄tanganedza

Muofisiri wa Ndivhiso wa kha Muhasho u t̄anganedza khumbelo nahone a i khwaṭhisedza u itela u vhona arali n̄divhiso ine ya khou t̄oḏwa i hone kana i siho kha Muhasho. Khumbelo zwenezwo-ha i a t̄anganedzwa, haniwa kana ya fhiriselwa phanḏa afho hune n̄divhiso yone-yone yo vha hone. Liṅwalwa ḷa u sumbedza u t̄anganedza khumbelo ḷi a rumelwa kha uyo muhumbeli a khwaṭhisedzelwa nga ha tshiimo tsha khumbelo yawe.

**ḷiga ḷa 3: U shumana n̄divhiso**

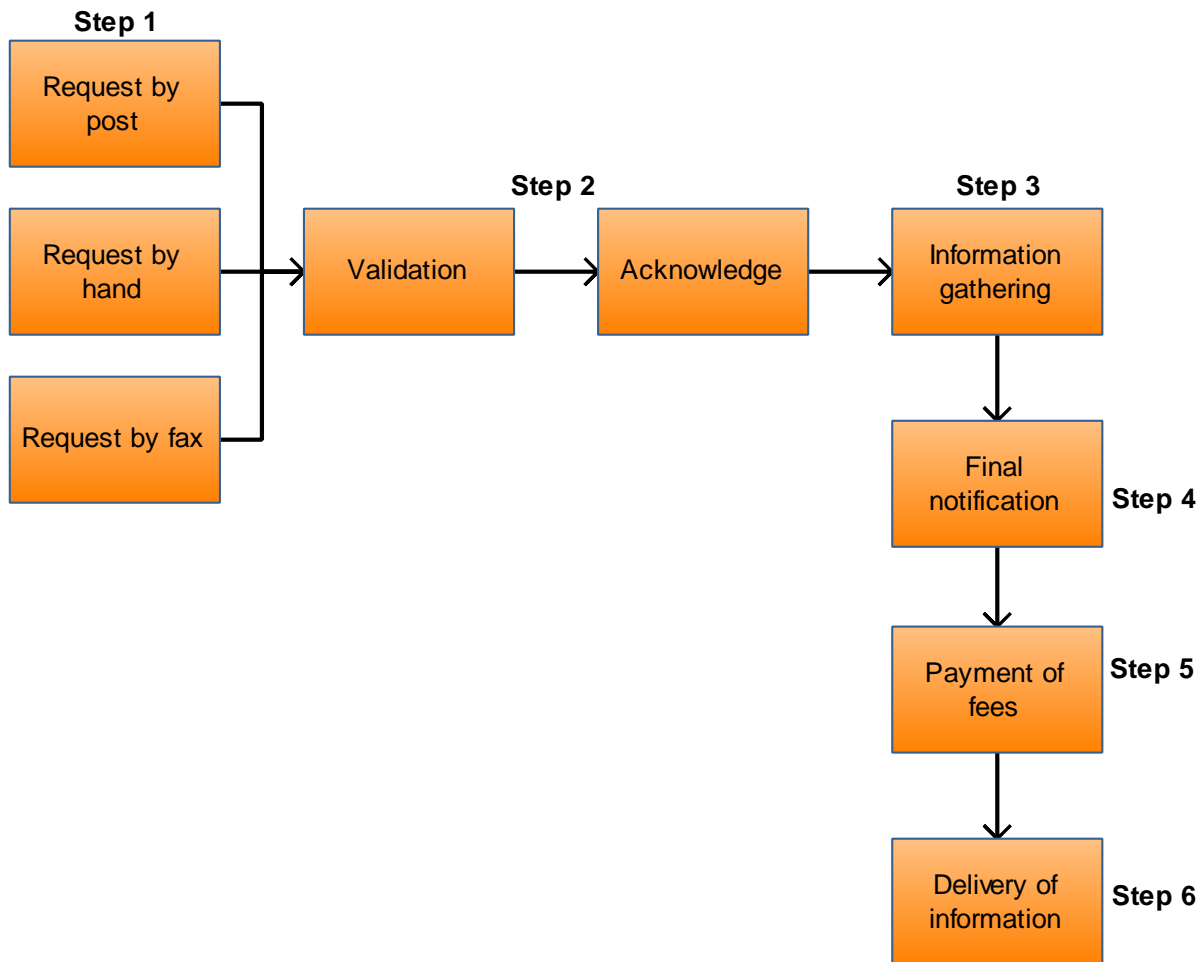
Arali khumbelo yo t̄anganedzwa, Muhasho u ḏo kuvhanganya n̄divhiso na u i dzudzanya wa dovha hafhu wa vhalela uri masheleni ane a ḏo t̄oḏea ndi vhugai (kha vha lavhelese kha phara ya 8.2).

**ḷiga ḷa 4: N̄divhadzo ya u fhedzisela**

Muhumbeli wa n̄divhiso u vhudzwa uri khumbelo yawe yo shumiwa ya fhela nahone a vhudzwa na tshelede ine a tea u i badela kha Muhasho.

**ḷiga ḷa 5 na 6: U badela na u Fhiwa n̄divhiso**

Musi mbadelo yo itwa nahone yo t̄anganedzwa u ya nga he zwa buliswa zwone kha ḷiga ḷa 4 (ho tevhelwa kuitele kwa u badela u ya nga zwe zwa buliswa zwone kha ḷiga ḷa 1), n̄divhiso i a bviswa ya fhiwa uyo o humbelaho.



## Ndivhisonyangaredzi

Muthu ane a khou funa u wana tswikelelo ya rekhodo yo farwaho nga Muhasho u tea u ḡadza fomo ya u humbela ine ya pfi Fomo ya A ya ṽhumetshedzo ya B kha ndangulo dzine dza khou phaḡaladzwa nga fhasi ha Mulayo, nahone dzi tshi khou pfi ṽhumetshedzo ya A kha uyu manyuwaḡa. Ndagulo (na Khethekanyo ya 18 ya Mulayo), zwi ṽoḡa muhumbeli a tshi ṽetshedza nḡivhiso i tevhelaho:

- Zwidombedzwa zwa muthu ane a khou humbela rekhodo
- Zwidombedzwa zwa muthu ane a khou humbelelwa rekhodo
- Zwidombedzwa zwa rekhodo kana dzirekhodo dzine dza khou humbelwa
- Vhuvha vhune rekhodo ya ṽoḡwa i khaho,tsumbo. yo tou ṽwalwa kana u phrinthiwa, iḡekiṽhironiki kana i tshi tou vhalea nga khomphiyutha, na zwiṽwe.
- Aḡiresi ya posoni kana nomboro ya fakisi zwa muhumbeli
- Hu sumbedzwe arali rekhodo i tshi tea u vha i kha luambo lwo imaho nga uri

- Hu sumbedzwe arali muhumbeli a tshi tea u divhadzwa nga ha tsheo malugana na khumbelo ya u wana rekhodo i kwameaho.

Khumbelo inwe na inwe i do shumaniwa nayo hu sa athu u fhela maduvha a 30 u tou bva kha duvha le ya tangedzwa ngalo, nga nda ha musu muhumbeli o bula mbuno dza tshipentshela, dzine idzo mbuno dza kona u fusha Muofisiri wa Ndivhiso, uri nyimele dzi kombetshedza uri itsho tshifhinga tsho bulwaho afho ntha tshi nga si tevhedzwe. Tshifhinga tsha maduvha a 30 tshine muhasho wa tea u tshea uri khumbelo i tea u tendiwa kana u haniwa, tshi nga engedzwa fhedzi tsha sa do engedzwa lwa maduvha ane a fhira maduvha a furaru arali khumbelo i tshi khou toda ndivhiso nnzhisa, kana khumbelo i tshi toda uri ndivhiso i tou godiwa nahone ndivhiso i sa nga wanale kha maduvha a furaru. Muhasho u do divhadza muhumbeli nga u tou nwala arali ha vha na nyimele i kombetshedzaho u engedza tshifhinga.

Arali khumbelo i tshi khou itwa ho imelwa muwe muthu, muhumbeli u tea u netshedza khwaḥisedzo ya vhuimo vhu itaho uri a ite iyi khumbelo nahone iyo khwaḥisedzo i tshi tea u fusha Muofisiri wa Ndivhiso.

Arali muthu a sa koni u dadza fomo yo randelwaho ngauri khamusi a vha sa koni u vhala na u nwala kana a na vuholefhali, uyo muthu a nga ita khumbelo nga mulomo. Muofisiri wa Ndivhiso wa kha Muhasho zwenezwo-ha u do ita uri khumbelo yo itwaho a i nwale kha fomo yo randelwaho, nahone iyo khophi a i fhe muhumbeli.

## 8.2 Masheleni

Mulayo u na mbetshelo dza tshaka mbili dza mbadelo ya masheleni dzi tevhelaho:

- Masheleni a khumbelo, ane a vha a sitandadi a badelwaho fhedzi nga vhahumbeli, fhedzi hu si muthu.
- Masheleni a u swikelela rekhodo, ane a vhalwa nga u lavhelesa masheleni a shumiswaho kha u bvedzulula, u goda-goda na tshifhinga na masheleni zwa u dzudzanya, khathihi na masheleni a u posa ndivhiso.

Musi Muofisiri wa Ndivhiso a tshi tou tangedza khumbelo, nga divhadzo u do:

- Toda muhumbeli a tshi badela masheleni o randelwaho phanda ha musu hu tshi iswa phanda na u shumana na khumbelo.
- Arali u goda-goda rekhodo ho itwa nahone u dzudzanywa ha rekhodo ya u bvukulula, hu tshi katela nzudzanyo ya u ita uri i wanele i kha tshivhumbeo tshine ya toḍwa i kha tsho, zwi tshi toḍa tshifhinga tshinzhi u fhira dziawara dzo randelwaho kha ndangulo hu tshi

itelwa ino ndivho, Muofisiri wa Ndivhiso u do divhadza muhumbeli uri a badele diphosithi yo randelwaho ya Masheleni a u swikelela rekhodo ane a do badelwa arali khumbelo ya tendwa.

- Muofisiri wa Ndivhiso u do fara rekhodo u swikela i tshifhinga tsha musu muhumbeli a tshi badela masheleni sa zwo sumbedzwaho kha Khethekanyo ya 8.2.1
- Muhumbeli, ane khumbelo yawe ya u swikelela rekhodo yo tendiwa, u tea u badela masheleni a u swikelela rekhodo a u bveledzulula na u goda-goda na u dzudzanya, na tshifhinga tshine tsha nga engedzwa tsha u goda-goda na u dzudzanya rekhodo ya u bvukulula hu tshi katelwa nzudzanyo dza u ita uri i wanale i kha tshivhumbeo tsho humbelwaho.
- Arali diphosithi yo badelwa malugana na khumbelo ya u swikelela, rekhodo ine khumbelo yo haniwa, zwenezwo-ha Muofisiri wa Ndivhiso u do humisa masheleni a muhumbeli.

### 8.2.1 Masheleni malugana na zwiimiswa zwa muvhuso

U itela ndivho dza khethekanyo ya 22(2) ya Mulayo, hu do shuma zwi tevhelaho:

THOOLLO	MUTENGO (RANND)
Masheleni a khumbelo a badelwa nga muhumbeli muñwe na muñwe, nga nnda ha muthu ene muñe, sa zwo bulwaho kha ndangulo ya 7(2)	35.00
Khophi ya manyuwa ja sa zwo bulwaho kha ndangulo ya 5(c) (kha khophi inwe na inwe ya siaari ja A4 kana tshipida tsha hone)	0.60
<b>Masheleni a u bveledzulula o bulwaho kha ndangulo ya 7(1) ndi a tevhelaho:</b>	
1) Kha khophi inwe na inwe yo fodiwaho ya siaari ja A4 kana tshipida	0.60
2) Kha khophi inwe na inwe yo phrinthiwaho ya siaari ja A4 kana tshipida tsha hone zwine izwi zwi kha khomphiyutha kana tshishumiswa tsha ilekithironiki kana mutshini	0.40
3) Kha khophi ine ya tou vhalea nga khomphiyutha i kha a) Tshififi b) CD	5.00 40.00
4) Kha thalutshedzo dzo tou nwalwaho dzi tshi thalutshedza zwifanyiso a) Kha siaari ja A4 kana tshipida b) Kha khophi ya zwifanyiso	22.00 60.00
5) Kha thalutshedzo yo tou nwalwaho i tshi thalutshedza rekhodo ya u thetshesela a) Kha siaari ja A4 kana tshipida b) Kha khophi ya rekhodo ya u thetshesela	12.00 17.00
<b>Masheleni a u swikelela rekhodo a badelwaho nga muhumbeli o bulwaho kha ndangulo ya 7(3) ndi a tevhelaho:</b>	



1) Kha khophi inwe na inwe yo tou fodiwaho ya siaṭari la A4 kana tshipiḁa	0.60
2) Kha khophi inwe na inwe yo phrinthiwaho ya siaṭari la A4 kana tshipiḁa zwine izwi zwi kha khomphiyutha kana tshishumiswa tsha ilekiṭhironiki kana mutshini	0.40
3) Kha khophi ine ya tou vhalea nga khomphiyutha i kha c) Tshitiḁi d) CD	5.00 40.00
4) Kha ṭhalutshedzo yo tou nwalwaho i ṭalutshedzaho zwifanyiso, kha siaṭari la A4 kana tshipiḁa	22.00
5) Kha khophi ya zwifanyiso	60.00
6) Kha khophi ya u ṭalutshedza rekhodo ya u tou thetshesesa c) Kha siaṭari la A4 kana tshipiḁa d) Kha khophi ya rekhodo ya u tou thetshesesa	12.00 17.00
Kha u goda-goda na u dzudzanya rekhodo ya u bvukulula, hu sa katelwi iri ya u thoma, ine ya ṭodea kha u ṭoda na u dzudzanya iyo nḁivhiso	15.00 nga awara kana tshipiḁa
Masheleni a u posa nga poso a a badelwa musi khophi ya rekhodo i tshi tea u tou poswa ngei kha muhumbeli. Mutengo wa poso u ḁo edza uri poso i badelwa vhugai u ya heneḁho hune muhumbeli a tea u ṭanganedza rekhodo hone.	Mutengo wa vhukuma

### 8.2.2 U vhoḁholola na u lavhelesa ndivho dza khethekanyo ya 22(8)

Vhathu vha tevhelaho vho vhoḁhololwa kha u badela masheleni a u badela u swikelela rekhodo sa zwo bulwaho kha khethekanyo ya 22(6) ya Mulayo:

- Muthu a songo dzeaho/dzewaho ane muholo wawe wa nḁwaha, nga murahu ha musi wo ṭumbulwa zwo teaho sa zwo bulwaho kha Sheduḁu ya ino nḁivhadzo, a u fhiri masheleni a R 14,712.00 nga nḁwaha.
- Vhathu vho dzeanaho kana muthu na ṭhama yawe ya vhutshilo hoṭhe vhane miholo yavho ya nḁwaha a i paḁi masheleni a R 27,192.00 nga nḁwaha.

Hu khou lavheleswa-vho hafhu na uri:

- Hune mutengo wa u kuvhanganya masheleni o bulwaho kha khethekanyo ya 22 ya Mulayo, wa vha u khou paḁa masheleni o gemiwa, ayo masheleni ha nga ḁo badeliswa.
- Masheleni a u swikelela rekhodo o bulwaho kha khethekanyo ya 22(8) ya Mulayo ha badelwi nga muthu ane a khou humbela rekhodo ya ene muḁe.

- Masheleni a u hambela rekhodo o bulwaho kha khethekanyo ya 22(l) ya Mulayo na masheleni a u swikelela rekhodo o bulwaho kha khethekanyo ya 22(6) ya Mulayo ha badelwi kha rekhodo ine ya khou hambelwa muofisiri wa zwa u unḁa kana musedzulusi wa zwa u unḁa a tshi khou itela tsedzuluso u ya nga dzinwe mbetshelo dza Mulayo wa *Maintenance Act, 1998 (Act 99 of 1998)* kana ndangulo dzo itwaho nga fhasi ha khethekanyo ya 44 ya uyo Mulayo.

## 9. U TENDA / U HANA KHUMBELO

### 9.1 U haniwa ha khumbelo

Mbuno khulwane dzine Mhasho wa nga hana khumbelo ya ndivhiso dzi kwama:

- U tsireledza tshidzombe tsha muñwe muthu ane a vha muthu a tshilaho musu zwi tshi tou vhofha, arali khumbelo i tshi kwama u bvukulula ndivhiso nga ha muthu zwi sa pfadzi;  
Hone, rekhodo i nga si dzimiwe muthu arali iyo rekhodo i na ndivhiso:
  - Nga ha muñwe muthu o tendaho nga u tou ñwala uri hu bvukululwe ndivhiso
  - Yo fhiwa tshiimiswa tsha muvhuso nga muthu ane ya amba nga hae, nahone uyo muthu o vhudzwa nga tshiimiswa tsha muvhuso, phanḁa ha musu ndivhiso i tshi bvukululwa, na uri ndivhiso i vhe i tshi wela kha kḁasi ya ndivhiso ine yo no vha hone kha tshitshavha tshi a i ḁivha.
  - Ine yo no vha hone tshitshavhani kana u ḁivhea nga tshitshavha.
  - I tshi kwama mutakalo wa muvhili wa muthu na muhumbulo wa muthu, kutshilele kwa muthu, ane u fhasi ha ndondolo ya muhumbeli, nahone ane a vha ñwana nga vhukale hawe ha miñwaha ya fhasi ha ya 18 kana ane a sa kone u pfesesa vuvha ha khumbelo, nahone u bvukulula uho muthu a vha a tshi hu funa.
  - Nga ha muthu ane o lovha nahone muhumbeli ndi muthu wa shaka ḁa tsini, kana u khou ita khumbelo musu ho vha na u fha thendelo yo tou ñwalwaho nga shaka ḁa tsini
  - Nga ha muthu ane kana o vha a muofisiri wa tshiimiswa tsha muvhuso, nahone ndivhiso i tshi kwama vhuimo kana mishumo ya onoyo muthu.
- Tsireledzo ine ya tou vhofha ya ndivhiso ya vhubindudzi ha muñwe muthu, arali rekhodo dzo fara: zwidzombe zwa makwevho zwa uyo muthu; zwa masheleni, zwa vhubindudzi, zwa sainthifiki kana zwa thekhenikhaḁa, arali u bvukulula zwi tshi ḁo tshinya kha madzangalelo a zwa masheleni kana vhubindudzi zwa uyo muñwe muthu;  
Rekhodo i nga si dziñwe muthu arali yo fara ndivhiso:
  - Ine i vho wanala kha tshitshavha.
  - Nga ha muñwe muthu ane o tenda nga u tou ñwala uri ndivhiso i bvukululelwe muhumbeli a kwameaho.
  - Nga ha mvelelo dza ndingo ya tshibveledzwa kana mupo (hu si ndingo thangeli) kana dziñwe tzedzuluso dzo itwaho kana ho imelwa muñwe muthu; hune u bvukulula zwi ḁo dzumbulula tsireledzo ya tshitshavha kana mulingo kha zwi kwamaho mupo.
- Ndivhiso ine ya khou bvukululwaho hu na fhulufhelo nga muñwe muthu kha tshiimiswa, arali u bvukulula zwi tshi nga vhea muñwe muthu kha vhuimo vhu si havhuḁi kha nyambedzano kana mbambe ya vhubindudzi;  
Hone-ha rekhodo i nga si haniwe nayo arali ndivhiso:

- I tshi vho wanala tshitshavhani
  - Nga ha muñwe muthu nahone muñwe muthu o no tenda nga u tou ñwala, uri ñdivhiso i bvukululelwe muhumbeli.
- Tsireledzo ine ya tou kombetshedza ya ñdivhiso ya tshidzumbe ya vhañwe arali ñdivhiso yo tsireledzwa u ya nga thendelano;
  - Tsireledzo ine ya tou kombetshedza ya tsireledzo ya vhatu na ndaka;
  - Tsireledzo ine ya tou kombetshedza ya rekhodo dzine dzi dzhiwa sa dzo khetheaho dzi kwamaho u senga kha zwa mulayo;
- Mishumo i kwamaho vhubindudzi ha Muhasho, zwine zwa nga katela makwevho a tshidzumbe kha masheleni a Muhashi, vhubindudzi, ñdivhiso ya sainthifiki kana thekhenikha; u bvukulula hune ha nga vhaisa madzangalelo a masheleni na vhubindudzi kha Muhasho na ñdivhiso ine, arali yo bvukululwa zwi nga dzhenisa Muhasho dziedzini zwi tshi ða kha mbambe ya nyambedzano na vhubindudzi.
- Hone-ha rekhodo i nga si haniwe nayo arali rekhodo i na ñdivhiso:
- Ine i vho wanala tshitshavhani.
  - Nga ha tshiimiswa tsha muvhuso kana tshine tsha wela fhasi ha muvhuso, nga nñda ha tshiimiswa tsha muvhuso tshine ha khou itelwa khumbelo, na uri itshi tshiimiswa tsha muvhuso tsha vha tsho tenda nga u tou ñwala uri muhumbeli kha a bvukululelwe ñdivhiso.
  - Nga ha mvelelo dza ndingo dza tshibveledzwa kana mupo kana tzedzuluso (hu sa katelwi ndingo thangeli) dzo ñtshedzwaho nga tshiimiswa tsha muvhuso, kana mvelelo dza ndingo kana tzedzuluso dzo itwaho nga tshiimiswa tsha muvhuso kana ho imelwa tshiimiswa tsha muvhuso, nahone u bvukulula hu tshi ðo ita uri hu vhe na mulingo kha tsireledzo na mupo.
- Phurogireme ya khomphiyutha ine ya vha ya Muhasho, nahone yo tsireledzwaho nga milayo ya pfanelo ya mune wa tshibveledzwa.
  - Ñdivhiso ya thodisiso ya Muhasho kana muñwe muthu, arali izwi zwi tshi kwama u bvukulula dzina ða Muhasho, muñodisisi kana ðhoho ya fhungo nahone zwi tshi vhea muñodisisi kha vhuimo vhu si havhuði.
  - Khumbelo dza ñdivhiso dzine dza sinyusa kana u sumbedza u shaya vhuñimiseji, kana dzine dza kwama u pambusa zwiko, khumbelo idzi a dzi nga ðanganedzi.

U bvukulula hune ha tou kombetshedza u itela dzangalelo ða tshitshavha

Naho hu na idzo mbuno dzi re kha mutevhe u re afho ñña dza u hana, Muofisiri wa Ñdivhiso u tea u tendela hu tshi swikelelwa rekhodo ya Muhasho, arali u bvukulula hu tshi ðo dzumbulula vhuñanzi:

- Vhuhulu nga ha u kandekanya mulayo, kana u kundelwa u tevhedza mulayo; kana zwi kwamaho mulingo kha tsireledzo ya tshitshavhana kana mupo; na tsireledzo ya tshitshavha kha u bvukulula rekhodo arali u bvukulula rekhodo zwi tshi fhira u vhaisa sa zwo bulwaho kha mbuno dza u hanela u swikelela rekhodo.

## 9.2 Aphili

Muhumbeli a nga ita aphili ya nga ngomu malugana na tsheo yo itwaho nga Muofisiri wa Ndivhiso;

- Ya u hana khumbelo ya u swikelela ndivhiso;
- Malugana na khumbelo ya masheleni, diphosithi ya masheleni a u swikelela ndivhiso, kana one masheleni a u swikelela ndivhiso
- Malugana na u engedza tshifhinga tsha u shumana na khumbelo
- Malugana na u swikelela ndivhiso musi rekhodo i tshi vho nekedzwa yo faredzwa nga ndila ye ya sa humbeliswe zwone.

Muñwe muthu a nga ita aphili ya ngomu malugana na tsheo yo itwaho nga Muofisiri wa Ndivhiso ya u tendela hu tshi swikelelwa ndivhiso kana rekhodo.

### **Ndila ya u ita aphili, na masheleni ane a badelwa**

Aphili i tea u itwa kha fomo yo randelwaho (kha vha lavhelese kha Thumetshedzo ya B) hu sa athu u fhela maduvha a 60; arali hu tshi tea u divhadzwa muñwe muthu zwi tshi tea u itwa, zwi itwe hu sa athu u fhela maduvha a 30 nga murahu ha musi ndivhadzo yo netshedzwa kha muaphili wa iyo tsheo ine ya khou itelwa aphili; kana arali ndivhadzo kha muaphili i sa todei, zwi itwe nga murahu ha musi ho dzhiwa tsheo nahone ndivhadzo i iswe kana i rumelwe kha Muofisiri wa Ndivhiso wa Muhasho henengei kha adiresi yawe, fakisi yawe kana imeili yawe.

Thero ya aphili i tea u sumbedzwa nahone na mbuno dzi bulwe nahone hu tshi nga katelwa na mafhungo ane uyo muaphili a a divha;

Arali, nga ntha ha phindulo yo tou ñwalwaho, muaphili a tama u vhudzwa nga ha tsheo ya aphili nga ñwe ndila ifhio na ifhio, u tea u bula iyo ndila nahone a fhe na zwidodombedzwa zwa hone.

Hune zwa vha zwo tea, aphili i tea u fheletshedzwa nga masheleni o randelwaho, nahone na adiresi ya poswoni na fakisi zwi bulwe-vho.

Arali aphili yo itwa nga murahu ha musi tshifhinga tsha u ita tsho no pfuka, Ministā wa Muhasho wa Mavhusele na Tshumisano, kana muthu o hweswaho maandā nga Ministā zwo tou ñwalwa, musi hu na zwivhangi zwo lengisaho u ita aphili nahone zwine zwa pfala u tea u tendela iyo aphili naho yo lenga. Arali Ministā kana muthu o hweswaho maandā nga u tou ñwala nga Ministā a sa tendele iyo aphili yo lengaho; u do tea u divhadza muthu ane a khou ita iyo aphili.

Muthu ane a khou ita aphili malugana na u hanelwa u wana rekhodo u tea u badela masheleni o randelwaho u ita iyo aphili. Arali masheleni o randelwaho a songo badelwa, tsheo i do vha yo ima u swikela hu tshi badelwa masheleni.

Nga u tou tshanya u ya nga hune zwa konadzea, fhedzi hu sa athu u fhela maduvha a (10) a mushumo nga murahu ha musu ho tshangadzwa aphili, Muofisiri wa Ndivhiso wa Muhasho u tea u isa aphili kha Ministha, kana muthu o hweswaho maandha nga Ministha nahone zwo tou nwalwa, na mbuno dza hone dzi do vha dzo katelwa-vho; nahone arali aphili i malugana na u hanelwa u swikelela rekhodo kana i tshi lwa na u tendela u swikelela rekhodo, dzina, dresi ya poso, nomboro dza founu na fakisi na imeili, kana tshenetsho tshi re hone, zwa muthu ane a tea u divhadzwa nga ha khumbelo.

## 10. TSHUMETSHEDZO

## FOMO YA A

### KHUMBELO YA U SWIKELELA REKHODO YA TSHIIMISWA TSHA MUVHUSO

(Khethekanyo ya 18(1) ya Mulayo wa *Promotion of Access to Information Act, 2000, Act 2 of 2000*)

#### [Ndangulo ya 6]

#### AFHA HU SHUMISWA NGA MUHASHO FHEDZI

Nomboro ya riferentsi:

Khumbelo yo t̄anganedzwa nga (vhuimo, dzina na tshifani zwa Muofisiri wa N̄divhiso/Muthusa-Muofisiri wa N̄divhiso) nga (datumu) vhuponi ha (fhethu).

Masheleni a u hambela (arali a tshi badelwa) R .....

Diphosithi (arali i tshi diphosithiwa) R .....

Masheleni a u swikelela Rekhodo R .....

TSAINO YA MUOFISIRI WA N̄DIVHISO/MUTHUSA-MUOFISIRI WA N̄DIVHISO

#### A. Zwidombedzwa zwa tshiimiswa tsha muvhuso

Muofisiri wa N̄divhiso/Muthusa-Muofisiri wa N̄divhiso:

#### B. Zwidombedzwa zwa muthu ane a khou hambela u swikelela rekhodo

- a) *Zwidombedzwa zwa muthu ane a khou hambela u swikelela rekhodo zwi tea u n̄walwa afho fhasi*
- b) *Āiresi /kana nomboro ya fakisi zwa Riphabūliki hune n̄divhiso ya ̄o rumelwa hone, zwi tea u n̄walwa.*
- c) *Khwāhisedzo ya zwine khumbelo ya khou itelwa zwone, arali zwo pfalo, i nambatedzwe-vho.*

Madzina nga vhūdalo na tshifani:

\_\_\_\_\_

Nomboro ya basa: \_\_\_\_\_

Āiresi ya posoni: \_\_\_\_\_

Nomboro ya fakisi:

\_\_\_\_\_

Nomboro ya lūngo: \_\_\_\_\_

Āiresi ya imeili: \_\_\_\_\_

Vhuimo ha muiti wa khumbelo, musi khumbelo i tshi khou itwa ho imelwa mūnwe muthu:

---

### C. Zwidombedzwa zwa muthu ane a khou itelwa khumbelo

*Itshi tshipiḡa tshi ḡadziwe FHEDZI arali khumbelo i tshi Khou itwa ho imelwa muḡwe muthu.*

Madzina nga vhuḡalo na tshifani:

---

Nomboro ya basa: \_\_\_\_\_

### D. Zwidombedzwa zwa rekhodo

- a) *Kha vha ḡwale zwidombedzwa zwoḡhe zwa rekhodo ine vha ḡoḡa u i humbela, hu tshi katelwa na nomboro ya riferentsi arali vha tshi i ḡivha, u itela uri hu ḡivhiwe uri rekhodo yo vhwewa ngafhi.*
- b) *Arali ha u ḡwala izwi afho fhasi hu huḡuku kha vha ḡwale kha siaḡari ḡa thungo ḡine vha tou ḡi nambatedza kha ino fomo. **Muhumbeli u tea u saina ayo masiaḡari oḡhe o nambatedzwaho.***

1. Thoololo ya rekhodo kana tshipiḡa tsho teaho tsha rekhodo:

---

2. Nomboro ya riferentsi, arali i hone: \_\_\_\_\_

3. Zwiḡwe zwidombedzwa zwa rekhodo:

---

### E. Masheleni

- a) *Khumbelo ya u wana rekhodo, nga nḡa ha rekhodo yo tou faraho ḡivhiso ya muthu nga ha zwiimiswa, ḡo thoma u shumiwa fhedzi ho no badelwa **masheleni a khumbelo.***
- b) *Vha ḡo ḡivhadzwa nga mutengo une vha tea u badela une wa vha wone mutengo wa khumbelo.*
- c) ***Masheleni ane a badelwa a u wana rekhodo** a ḡo edza uri rekhodo i khou ḡoḡa o faredzwa nga mini nahone na tshifhinga tshine tsha fhela musi iyo rekhodo i tshi khou godiwa na u i dzudzanya zwavhuḡi.*
- d) *Arali vha tshi fusha ḡoḡea dza uri vha sa badele mbadelo, vha khou humbelwa uri vha bule mbuno dzi itaho uri vha sa badele.*

Mbuno dzi itaho uri vha sa badele:

---

### F. Rekhodo yo faredzwa nga mini

*Arali vha na vuholefhali vhune ha vha thivhela u vhalu, u vhona na u thetshelesa rekhodo i kha tshifaredzi sa zwo sumbedzwaho kha 1 u ya kha 4 afho fhasi, kha vha bule vuholefhali havho nahone vha sumbedze uri vha ḡoḡa rekhodo i kha mini.*



Vhuholefhalo:	Tshifaredzi tsha rekhodo:			
<p><i>Kha vha swae tshibogisi tsho teaho nga ulu luswayo lwa X</i>  Notsi:</p> <p>a) <i>U tevhedzela khumbelo yavho ya u swikelela rekhodo i nga ndila ye vha humbelisa yone zwi nga bva kha uri rekhodo i khou wanala i kha tshifaredzi de.</i></p> <p>b) <i>U wana rekhodo i nga hezwo zwe vha humbelisa zwone zwi nga kha di haniwa zwi tshi khou bva kha nyimele dzenedzo. Kha iyo nyimele vha do tea u vhudzwa uri vha do wana rekhodo i kha tshivhumbeo de arali i tshi tea u vha nga ndila ye vha sa humbele yone.</i></p> <p>c) <i>Masheleni a badelwaho a u swikelela rekhodo, arali hu tshi tea u badelwa, a do edza uri vhone vha khou toda rekhodo i kha tshivhumbeo de kana yo faredzwa nga mini.</i></p>				
<b>1. Arali rekhodo yo tou nwalwa kana yo tou phrinthiwa:</b>				
	Khophi ya rekhodo		U ingamela rekhodo	
<b>2. Arali rekhodo i na zwifanyiso:</b> (izwi zwi katela zwinepe, zwisilaidi, rekhodo dza vidio, zwifanyiso zwo itwaho nga khomphiyutha, zwiketshe, na zwinwe):				
	U vhona zwifanyiso		Khophi ya zwifanyiso	
	U nwalwa zwi tshatshedzaho zwifanyiso			
<b>3. Arali rekhodo i na maipfi o rekhodiwaho kana ndivhiso ine ya bveledzululwa i muungo:</b>				
	U thetshesela kha muungo wa luimo		U nwalwa zwi tshatshedzaho muungo wa luimo	
<b>4. Arali rekhodo yo faredzwa kha khomphiyutha kana ilekithironiki kana itshi nga tou vhalwa i kha mutshini:</b>				
	Khophi ya rekhodo yo phrinthiwaho		Khophi yo phrinthiwaho ya ndivhiso ine ya bva kha rekhodo	
	Khophi ine ya vhalea i kha khomphiyutha			
Arali vho humbela khophi kana tshatshedzo yo tou nwalwaho ya rekhodo (afho ntha), naa vha khou funa khophi kana iyo rekhodo i tshi tou posiwa ngeo khavho? <b>Hone-ha vha tea u badela ya u posa.</b>			Ee	Hai
<i>Vha dzhie ntha uri rekhodo arali i si ho kha luambo lune vha lu funa, vha do wana iyo rekhodo i kha lwonolo luambo lune rekhodo ya vha khalo.</i>				
Vha funa rekhodo i kha luambo lufhio?				

**G. Ndivhadzo ya tsheo malugana na khumbelo ya u wana rekhodo**

*Vha do divhadzwa nga u tou nwalwa uri naa khumbelo yavho yo tendiwa/yo haniwa. Arali vha tshi funa u vhudziwa nga inwe ndila, vha khou humbelwa uri vha netshedze zwidodombedzwa zwi todeahho zwine zwa do ita uri hu tevhedzwe zwe vha humbelisa zwone.*

Vha funa u vhudzwa nga ndila de malugana na tsheo ya u swikelela rekhodo?

\_\_\_\_\_

Tsaino nga duvha ja dzi \_\_\_\_\_ dza nwedzi wa \_\_\_\_\_ nwaha  
wa 20 \_\_\_\_\_

---

TSAINO YA MUHUMBELI/MUTHU ANE A KHOU ITELWA KHUMBELO

## FOMO YA B

### NDIVHADZO YA APHILI YA NGOMU

(Khethekanyo ya 75 ya Mulayo wa *Promotion of Access to Information Act, 2000, Act 2 of 2000*)

[Ndangulo ya 8]

#### KHA VHA BULE NOMBORO YAVHO YA RIFERENTSI:

##### A. Zwidombedzwa zwa Tshimiswa tsha Muvhuso

Muofisiri wa Ndivhiso/Muthusa-Muofisiri wa Ndivhiso:

##### B. Zwidombedzwa zwa muhumbeli/muñwe muthu ane a khou ita aphili ya ngomu

- a) Zwidombedzwa zwa muthu ane a khou ita aphili ya ngomu zwi tea u ñwalwa afho fhasi.
- b) Khwaṭhisedzo ya tshiimo tshi itaho uri hu itwe aphili, arali i hone, i tea u nambatedzwa-vho.
- c) Arali muaphili hu muñwe muthu nahone hu si muthu ene mupe wa u thoma a tshi hambela ndivhiso, zwidombedzwa zwa muhumbeli zwi tea u ñwalwa kha C afho fhasi.

Madzina nga vhuḁalo na tshifani:

\_\_\_\_\_

Nomboro ya basa: \_\_\_\_\_

Aḁiresi ya poso: \_\_\_\_\_

Nomboro ya fakisi:

\_\_\_\_\_

Nomboro ya luṅingo: \_\_\_\_\_

Aḁiresi ya imeili: \_\_\_\_\_

Vhuimo ha muthu ane a khou ita aphili o imela muñwe:

\_\_\_\_\_

##### C. Zwidombedzwa zwa muhumbeli

*Iyi khethekanyo i tea u ḁadziwa FHEDZI arali hu muñwe muthu ane a khou itela muñwe aphili (hu si muhumbeli) ya nga ngomu.*

Madzina nga vhuḁalo na tshifani:

\_\_\_\_\_

Nomboro ya basa: \_\_\_\_\_

#### D. Tsheo malugana na aphili ya ngomu ine ya khou itwa

*Kha vha swae tsheo ine aphili ya ngomu ya khou itelwa yone nga luswayo lwa X kha tshibogisi tsho fanelaho:*

	U haniwa ha khumbelo ya u swikelela rekhodo
	Tsheo malugana na masheleni o randelwaho u ya nga khethekanyo ya 22 ya Mulayo
	Tsheo u ya nga khethekanyo ya 29(3) ya Mulayo ho sedzwa u hanelwa u wana rekhodo yo faredzwa sa zwi funwaho nga muhumbeli
	Tsheo ya u tendela khumbelo ya u swikelela rekhodo

#### E. Mbuno dza u ita aphili

*Arali tshikhala tsha u n'walela mbuno tshi re afha fhasi tshi tshit'uku, vha humbelwa uri vha n'wale mbuno kha siaṭari ḽinwe ḽine vha nga tou ḽi nambetedza kha ino fomo. **Vha tea u saina masiaṭari oṭhe ane vha ḽo a nambatedza.***

Kha vha bule mbuno dzine aphili ya ngomu yo ḽisendeka khadzo. Kha vha bule nḽivhiso ifhio na ifhio yo teaho ine ya nga lavheleswa musi hu tshi khou shumiswa aphili:

#### F. Nḽivhadzo ya tsheo ya aphili

*Vha ḽo ḽivhadzwa nga luḽwalo nga ha tsheo yo itwaho malugana na aphili yavho ya ngomu. Arali vha tshi funa u ḽivhadzwa nga inwe nḽla, vha khou humbelwa uri vha ṭaluse zwidodombedzwa ziwne zwa ḽo ita uri hu itwe zwine vha khou funa zwone.*

Kha vha bule nḽila ya u vha ḽivhadzwa:

\_\_\_\_\_

Zwidodombedzwa zwa nḽila ya u vha ḽivhadza:

\_\_\_\_\_

Tsaino nga ḽuvha ḽa dzi \_\_\_\_\_ n'wedzi wa \_\_\_\_\_ n'waha wa 20\_\_\_\_\_

**HU SHUMISWA NGA MUHASHO FHEDZI:**

**REKHODO YA TSHIOFISI YA APHIḽI YA NGOMU:**

Aphiḽi yo ṽanganedzwa nga dzi \_\_\_\_\_(datumu) nga

\_\_\_\_\_ (vha bule vhuimo, dzina na tshifani tsha Muofisiri wa Nḽivhiso/ Muthusa-Muofisiri wa Nḽivhiso)

Aphiḽi i fhelekedzwa nga mbuno dza tsho ya Muofisiri wa Nḽivhiso/Muthusi-Muofisiri wa Nḽivhiso nahone, arali zwo tea, zwidodombedzwa zwa muḽwe muthu ane a kwamea nga rekhodo, kha dzi iswe nga Muofisiri wa Nḽivhiso/ Muthusa-Muofisiri wa Nḽivhiso dzi iswe ngei kha Miniṽta.

**MVELELO DZA APHIḽI:**

Tsho ya Muofisiri wa Nḽivhiso/Muthusa-Muofisiri wa Nḽivhisor

ZWO KHWATḽISEDZWA/TSHO NṽSWA

TSHO NṽSWA \_\_\_\_\_

DATUMU(Miniṽta): \_\_\_\_\_

ZWO ṽANGANEDZWA NGA MUOFISIRI WA NḽIVHISO/MUTHUSA-MUOFISIRI WA NḽIVHISO ZWI TSHI BVA KHA MINISṽTA NGA (datumu):

\_\_\_\_\_

**FOMO YA D**

REKHODO DZINE DZA WANALA DZI SONGO TOU HUMBELWA

**(Khethekanyo ya 15 ya Mulayo wa *Promotion of Access to Information Act, Act 2 of 2000*)**

**[Ndangulo ya 5A]**

<b>THOOLOLO YA KHETHEKANYO YA REKHODO REKHODO DZINE DZA SOKOU DIWANALELA NGA DZOṬHE U YA NGA KHETHEKANYO YA 15(1)(a) YA MULAYO WA <i>THE PROMOTION OF ACCESS TO INFORMATION ACT, 2000</i></b>	<b>NDILA YA U SWIKELELA REKHODO (tsumbo. webusaithi) (KHETHEKANYO YA 15(1)(b))</b>
<b>U INGAMELA U YA NGA KHETHEKANYO YA 15(1)(a)(i):</b>	
Mutevhe wa rekhodo dzi re afho fhasi	Rekhodo dzi nga wanala nga u tou humbela muthu o tou n̄walela Muofisiri wa N̄divhiso sa zwo toololwaho kha phara ya 8. Khophi dzi nga tou badelwa
<b>U RENGU HU TSHI TEVHELWA KHETHEKANYO YA 15 (1)(a)(ii):</b>	
Rekhodo dzi re kha mutevhe afho fhasi	Rekhodo dzi nga wanala dzo tou humbelwa nga u tou n̄walela Muofisiri wa N̄divhiso sa zwo toololwaho kha phara ya 8. Khophi dzi nga tou badelwa
<b>U FODA KHOPHI U YA NGA KHETHEKANYO YA 15(1)(a)(ii):</b>	
Rekhodo dzi re kha mutevhe afho fhasi	Rekhodo dzi nga wanala ho tou itwa khumbelo nga u n̄walela Muofisiri wa N̄divhiso sa zwo toololwaho kha phara ya 8. Khophi dzi nga badelwa masheleni
<b>DZI WANALAHU NGA MAHALA U YA NGA KHETHEKANYO YA 15(1)(a)(iii):</b>	
<i>Revised National Capacity Building Framework draft 4, 2012-2016</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Section 54A and 56 Managers Skills Audit, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b><i>N̄divhadzonyangaredzi/Ndangulo/Phirisela</i></b>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Municipal Property Rates Act basic information, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Basic Information for Ratepayers, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Regulations concerning financial reporting by municipalities, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>

<i>Amendment of Regulations concerning the publication of particulars of the remuneration of certain municipal officials, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Regulations concerning the publication of particulars of the remuneration of certain municipal officials, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Regulations regarding the calling of tenders, 2007</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Local Government Municipal Performance Regulations, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Remuneration of Public Office Bearers Act (20/1998), 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Cross-boundary Municipalities Laws Repeal and Related Matters Amendment Act (2007), 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Local Government Performance Regulations (2006), 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Councillor Remuneration Final Notice, 8 December 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Formulae for determination of number of councillors, 15 July 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Participation of municipal staff in elections, 10 March 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Circular on Transitional arrangement before and after the 18 May 2011 Local Government election</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Regulations on Municipal Staff – LG Elections 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Payment of Gratuity to qualifying ex-councillors, 2012</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Mivhigo</b>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Development Planning Indaba 2004 Report, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>2003 Municipalities Study Tour Report by Portfolio Committee on Provincial and Local Government, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>IDP Reports, 2008 – 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Annual Reports, 1997– 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Mittheo ya Muvhuso Wapo</b>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Local Economic Development Guidelines, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>A Guideline Document on Provincial Local Intergovernmental Relations, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Local Government Anti-corruption Strategy, 2006</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Local Government Gender Policy Framework, 2007, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Municipal Systems Improvement Grant Framework, 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Draft Youth Development Framework for Local Government, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Framework for Integrated LG Response to HIV and AIDS, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>IDP Format Guide, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>IDP Analysis Framework 2008, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Local Economic Development KPA 3 analysis, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Community-based Workbook and Guide Planning Programme, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Communication Facilitation Workbook and Guide and Dealing with Conflict, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Core Municipal Processes Workbook and Guide and Service Delivery, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Gender, Equity Workbook and Guide and Diversity, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Meeting Procedures and Guide and Reporting, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>National Framework and Ward Funding Model, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Public Participation Workbook and Guide in Local Governance, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>

<i>Industry Guide – Infrastructure Service Delivery Level and unit cost, 2012</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Revised National Capacity Building Framework, 2012-2016</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Mbekanyamushumo dza Ndivhiso</b>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Business Adopt-a-Municipality: FAQ's for the 2014 Flagship Projects, 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Clean Cities and Towns Programme: Strategy Framework, 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Clean Cities and Towns Programme: Operations, 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Operation Clean Audit: Booklet, 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Guideline for Establishment of Municipal Public Accounts Committees, 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Outcome 9: Technical Implementation Forum (28 June 2010) Delivery Agreement, 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Zwiṭiratedzhi zwa Muvhuso Wapo</b>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Cabinet LG TAS Final (9 November 2009), 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Implementation of MTAS, 22 June 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>LG TAS Booklet, 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>MinMEC Media Briefing, 4 March 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Municipal Guidelines, 2010</i>	
<i>Phase 3 Guidelines Final, 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>State of LG Overview Report (16 November 2009), 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Pujane dza Siṭiratedzhi</b>	
<i>COGTA Strategic Plans, 2004-2014</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>COGTA Business Plan, 2010-2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Mulayosiṅwa</b>	
<i>Municipal Property Rates Act and Implementing Tool</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Step-by –Step Guide on Valuation and Rating, 2007</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Generic Rates Policy Format, 2007</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>General Guidelines, 2007</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Guidelines on Valuations for Municipalities, 2007</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Municipal Property Rates Amendment Act, 2009</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Draft Municipal Property Rates Amendment Bill, 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<b>Burotsha nga u angaredza</b>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>HIV and AIDS Brochure, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Youth Brochure, 2008</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>HIV and AIDS Local Government Network, 2010</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>
<i>Annexure B – CWP-Communities at Work Publication, 2011</i>	<a href="http://www.cogta.gov.za">www.cogta.gov.za</a>